

Ese in tota
Sambat'a.
Pretiu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 piast.

„AMICULU SCÓLEI“ intrandu cu inceputulu anului 1862 in alu treile anu alu vietiei sale, va continuá a staruí pentru latirea culturai intre romani pe calea si prin midilócele folosite pana acum, remanendu adica credintiosu tendintiei luate la inceputulu seu.

Pretiu abonementulu pe anulu 1862 este: pentru tierile din Austri'a pe anu 4 f., pe $\frac{1}{2}$ anu 2 f. 25 cr., pe $\frac{1}{4}$ anu 1 f. 25 cr. v. a. pentru Sibiu pe anu 3 f. 40 cr., pe $\frac{1}{2}$ anu 1 f. 95 cr. si pe $\frac{1}{4}$ anu 1 f. 10 cr.; pentru Principatele romane pe ann 30 piastrii, pe $\frac{1}{2}$ anu 16 piastrii, unde abonamentulu se póte face la Socek et Comp. in Bucuresci.

Pentru colectanti dela 15 esemplare se da unulu rabatu.

Cá se ne putemu intocmí cu numerulu esemplareloru de tiparitu, se cere a se renói prenumeratiunile de timpuriu.

Lips'a scóleloru poporale pentru romani.

(Capetu.)

III.

Cu durere debue se marturisimu, ca mai alesu de candu s'a restauratu deregatorii constitutionali, n' amu pré cetitu sciri despre inaintarea romaniloru in redicarea scóleloru poporale. Cu tóte ca redicarea de scoli poporale inca ar fi fostu unu midilocu bunu, de a si - aratá unu semtiu intr' adeveru constitutionale: semtiulu de a inaintá luminarea si fericirea unui poporu apusú éراسi din caus'a unui constitutionalismu vechiu antiquatu, basatu pe principia castice.

Redicarea de scoli poporali prin diregatorii cei noi constitutionali ar fi fostu o proba via de fratietate, de amórea binelui reciprocu, ca asiá cuvine fratiloru adeverati. Redicarea de scoli poporale prin diregatorii constitutionali, firesce cu influintiarea si contielegerea organeloru concernente, ar fi fostu unu midilocu bunu de a indulci si de a castigá increderea poporului, — a carui alesi ar fi debuitu se fia. —

Facutu-s'a ceva in ast'a privintia pentru poporulu romanu din Tnia — *exceptis excipiendis* — noi nu scimu. Cu tóte ca am fi doritu din anima se scimu, pentrucá se ne cunóscemu ómenii nostrii, si se scimu, ca care si de cata stima si pretiure publica e demnu. Caci e de lipsa Domnii miei! Se ne studiámu si se ne cunóscemu ómenii nostri cei de binevoitori, cá se-i lasámu de modele de imitatiune si stima pentru posteritate: pentru istori'a natiunala. Numele barbatiloru amatori de binele si fericirea corpului seu natiunale voru fi amentite cu lacremi de reverentia si pietate de catra nepotii natiunei sale, intocma dupa cum stimámu si reverimu si noi cesti presenti, umbrele si memori'a parintiloru si stramosiloru nostrii celoru bravi, meritati si escelenti, incependu dela Brutii, dela Scevoli, Horatii, Catoni, Ciceroni . . . in siru sucesivu in toti seclii pana la cei mai recenti; la Sineaiani, Maiori s. a. s. a. Apoi se nu uitámu Domniloru si fratiloru pré-amati! ca viitorimea e mai drépta si mai ne'interesata in judecarea si stimarea caracterelor si personalitatiloru demne, decatu presintele, carele tocma pentrucá e pré-aprópe de noi, nu vede faptele si virtutile in claritatea sa deplina.

IV.

Diserámu ca nu scimu facutu - s'au ceva in privintia scóleloru poporale, de candu ne aflámu in viéti'a constitutionale ori bá? De s'a facutu, celu pucínu noi am dori, cá respectivii se faca publicului cunoscuti pasii pusi in ast'a privintia, cá se sierbéscá de esemplu de imitatiune si de obiectu de apretiure. Ne voru intrebá pe care cale? pe calea organului nostru scolasticu, carele e: „Amiculu scólei“.

Idea fundarei acestei foi sierbesce spre onórea nescirbata a fundatoriloru sei; numai durere! si éra durere! ca dupa cum intielesaremu — nu fú imbracisaiata de conationalii sei cu aceea caldura, carea am fi avutu totu dreptulu a o pretinde dela o natiune cunoscutória de positiunea si deunitatea sa. Celu pucínu atát'a scimu de siguru, ca redactiunea acestei foi

fû nevoita a rogá pe Archiereii nostri si pe alti barbati de influentia, cá prin autoritatea, positiunea, si indemnarea lor se contribue la sustinerea aceleia; ca altfelu se afla in momentele respiratiunei celei din urma, in momentele apunerei. Ei Dloru si fratiloru! e lucru durerosu si intristatoriu — bá tocma desperatoru, candu o bieta redactiune romana e costrense a cersí prenumeranti pentru sustinerea unei foi atâtu de dorite, atâtu de pretiute, si carea are de problema: resolvarea unei misiuni atâtu de inalte in viétu'a natiunei.

Asemene indiferentismu debue se stórca lacrimi ferbinti din ochii — si oftari adunci din animele premergutorilor si prevedietorilor natiunei, bá din animele ori-caroru romani, cari vedu mai departe decatu pana in lungulu nasului. O fôia, carea e destinata a fi scól'a de pregatire pentru modurile si midilócele de intemeierea scóleloru poporale, carea e scóla practica pentru dascalí séu invetiatori, carea e locul de o emulatiune nobile pe terenulu scientieloru si a literaturei, carea e depositoryulu de ideile salutare ale barbatiloru nostri, castigat prin studiu din indelungatu practicu si prin geniulu mintiei; aceea fôia, carea cu unu cuventu, are destinatiunea a fi: Concertulu nobile a lumineloru mentiei si a facutatiiloru spirituale: o atare fôia a o imbracisia cu recéla, cu nepasare, debue, se o spunemu cu durore! ca e: Unu reu semnu a timpului; e o dauna, ce o semtímu si noi, si o va semti mai tare posteritatea, generatiunea tinera, carea ascépta cu neastemperu, cá celu pucinu dens'a se aiba dile mai bune, mai serine si mai fericite decatu parintii sei, cari si-a mancatu in lacrimi ferbinti pana si pana cea de tóte dilele. Er' acést'a numai prin desteptare, luminare si invetiatura se póte ajunge.

Fôia acést'a ar debuí se nu lipsésca in nici una parochia, cu atatu in vr'unu protopopiatu. Preotii si protopopii ar' debuí se se intálnésca pe acestu campu frumosu cu barbatii sei de litere si de sciintie, cu profesori si invetiatori, si comunicandu-si in fratietate dulce si sincera, cá fiii unei maicutie dulce — rezultatele esperiintieloru, perscrutariloru si inventiuniloru sale pe terenulu scolariu, cu totii in poteri unite—ca: „*virtus unita valet*“ dicea odata unu domnitoriu a patriei nóstre — se conlucre la consolidarea a sanctuariulu nationale prin redicarea de scoli pe base durabile si sigure. Acést'a ar fi o solidaritate a ideiloru folositorie, o solidaritate si garantia a rezultateloru

favoritorie. Apoi ce e mai frumosu, Domnii miei! decatu a ne intalni frati impreuna si pe campulu spiritului, pe campulu Museloru. Prin frecari si desbateri se lamurescu ideile, si se afla adevverulu.

Preotiloru si protopopiloru nostri le este santa detorintia natiunala a lucrá din resputeri spre luminarea poporulu nostru, acarui parenti spirituali adevverati suntu DSale. Si spre onórea si stim'a celoru demni fia dísu — cu tóta modesti'a rezervata — ca unii nici ca au lipsitu dupa impregiurari si potintia a corespunde importantei loru misiuni. Ddieu se incuragiéze si de aci inainte pe barbatii nostri cei demni si respectabili!!!

Deci inchiámu cu aceea dorintia ferbinte, cá pe anulu viitoriu 1862, déca ne va tiené Ddieu sanetatea, se ne potemu intelni mai multi pe acestu campu desfatatu si dulce, si se ne potemu gratulá in auror'a unui prospectu mai securu de bine si fericire!

La revedere Domnii miei! in amóre si cordialitate.

Blasiu, 8. decemvre 1861.

J. V. RUSU.

Insemnari statistice despre scólele elementare ale tuturoru staturiloru Europei.

Austri'a, a avutu in anulu 1851 25,799 scóle elementare, 55,431 invetiatori, 3,835.004 copii obligati la scóla, din cari a frecuentatu scól'a numai 2,343.852. — In anulu 1854 numerulu scóleloru se urcase la 32.057, din aceste 25,039 fura catolice. — In 1857 a fostu in Austri'a 5,924.104 copii buni de scóla, adica dela 6 pana la 14 ani. — Afara de scólele numite mai sunt 11.728 scóle de repetitiune, cari in 1854 erau cercetate de 3,430.782 scolari si scolares*)

Prusi'a. In anulu 1858 erau in statulu prusescu la 3 milióne copii de scóla; 2,758.472 amblara la scóla. Intre 6 locuitori e unu copilu de scóla. In acelasi anu erau 24,292 scóle, cu 35.513 clase, 31.467 invetiatori si 1523 invetiatoresc. Pe unu invetiatoriu se veniau 83 scolari. — Lefile invetiatoriloru facura cu totulu 6 milióne taleri.

Celelalte staturi germane. Oldenburg are cam 3600 scóle; 8 seminare de invetiatori (preparandii).

*) Vedi „Amiculu Scólei“ din 1860 pag. 117—120.

Braunsvigu, are 400 scóle elementare cu 33.048 scolari si 2 seminare.

Mecklenburg-Sverin, 1048 scóle.

Mecklenburg-Strelitiu, 221 scóle.

Kurhessen, 1300 scóle populare.

Mareducatulu Hess'a, 1756 scóle pop. cu 76,871 fete si 78,697 fete.

Nassau, 703 scóle cu 992 invetiatori.

Regatulul Sasoniei. 156.341 baieti si 158.844 fete bune de scóla; in sa din acesti'a ambla la scóla 154.519 baiati si 156.935 fete.

Baden, cu 1389 scóle catolice, 790 evangeli ce si 28 evreesci.

Virtemberg a, 1455 scóle evangeli ce, 870 catolice si 12 evreesci.

Bavari'a, 7113 scóle popul. cu 8622 invetiatori, 315 invetiatoresc, 426.501 scolari si 482.774 scolarese. Dintre scóle 4810 sunt catolice, 2150 evangeli ce si 153 ijdovesci.

Elveti'a. In cele mai multe cantóne stau in fruntea trebiloru scolastice deregatorii anume, caroru le sunt apoi subordinati antistii scóleloru. Elveti'a, afara de scólele pentru ingrigirea copiilor mici, are 5500 scóle comunale primarie, cari in cea mai mare parte a anului sunt cercetate de 350.000 copii, adica $\frac{1}{7}$ parte a populatiunei. Spesele scóleloru primarie le platescu cantónele cu 4 $\frac{1}{2}$ milióne, éra statulu da 900.000 franci. Tacs'a de invetiatura e de 3—6 frci.

Franci'a. Invetiamentulu scolaru a facutu de vr'o 20 de ani incóce mari progrese, in sa inca totu nu corespunde trebuintiei. Sunt pentru invetiamentulu primariu 60.000 de scóle comunale séu private; cam vr'o 3,400.000 scolari ambla la invetiatura. Dupa bugetulu pentru 1861 se dau din partea statulu pentru instructiunea elementara 5,317.000 franci. La aceste sume se mai contrube din partea departamenteloru in ca 6 milióne, asiá ca pentru invetiamentulu primariu se cheltue o suma de 11,317.000 frci. Léf'a adjunctiloru de invetiatoriu s'a urcatu in 1859 dela 400 la 500 frci. cá minimu. Ei au se servésca cate 3 ani in asta calitate mai nainte d'a puté fi invetiatori elementari, cari apoi au lefi de cate 600—800 frci.

Algirulu avea in 1856 441 scóle primare cu 21,944 scolari

In an. 1859 departamentulu Ariège numerá 2231 de conscrisi; din acesti'a 1214 nu sciura nici se citésca nici se scria; 37 sciura numai a citi, 925 a citi si scrie, dela 55 in si nu se puté aflá gradulu culturai.

Ispani'a. Invetiamentulu elementaru a iaaintatu multu in deceniulu din urma. In 1851 erau 17.000 scóle de baiati cu 626.882 scolari si 5021 scóle de fete cu 201.200 scolarese.

(Vá urmá.)

Cuventarea Dlui Protopopu Nicolau de Crai- nicu cu oca siunea serbarei deschiderei scólei princ. romane din Dobra.

Veniti filoru, ascultatime pe mine: Fric'a Domnului voiu invetiá pe voi. Psalmu 33. St. 11. —

Proroculu si imperatulu Davidu in ca la inceputu a vediatu si simtutu lips'a cea mare si neincungiurata a invetiaturei si culturai omenesci — de aceea dara, chiama si poftesce la invetiatura pe fi omenesci cu acestea dulci cuvinte ale invetieturiloru sale „Veniti filoru ascultatime pe mine — fric'a Domnului voiu invetiá pe voi.“ —

Acést'a mare lipsa de invetiatura s'a vediatu si pe timpulu Domnului Dumnedieu si Mantuitorulu nostru Isusu Cristosu, carele, cá Dumnedieu si omu au pus'o in lucrare, — precumu mai pe largu si fórte lamuritu o scimu din sant'a scriptura, dela care remase la santii si invetiaceii sei apostoli, éara dela acestia urmatoriloru loru dintr'unu secolu in altulu pana in timpulu presentu, — si cumca santii apostoli tóte au intre-prinsu pentru latirea invetiaturei si luminarei popóreloru: se dovedesce din faptele loru, unde, la diu'a santiloru si maritiloru apostoli Petru si Pavelu se cite s ce: „In totu pamentulu au esitu vsstirea loru, — si la marginile lumii graiurile loru.“ —

Nu mai puçinu santii parinti au intaritu invetiaturile loru cu scrierea de carti luminate, infintiarea scóleloru, prin care sau latitu lumin'a, — adevérule si cultivarea popóreloru la crestiniá cei dela resaritu — de unde apoi au urmatu la Apusu, — si asia pe ordine in tóta lumea, din care se vede, ca invetiatur'a si cultivarea popóreloru totudéun'a a fostu impreunata cu biseric'a.—

Tocma astadi ne aflamu si noi pentru unu scopu santu in cas'a lui Dumnedieu, — in dio'a santulu parinte Ioanu gura de auru, — invetiatorulu celui mare, ale carui cuvinte de invetiatura au fostu lamurite — cá aurulu celu scumpu, cá se serbamu deschiderea scólei principale greco-orientale cu 4 clase — din tractulu protopresbiteralu alu Dobrei.

La acésti'a di de noi multu dorita si de mare insemnatate nu potu trece cu vederea pe scurtu a aretá, ca: simtienduse lips'a si importantí'a scólei, care astadi se deschide cu ajutoriulu a Totuputintelui si cu puteri unite:

Fuseramu in stare a face pasiulu celu mai necesariu pentru binele comunu si viitoriulu nostru: oferindu comunele acestui tractu protopresviteralu - imprumutulu de statu pentru sustienerea mentionatei scóle, — prin care: nu numai ca fii si nepotii nostrii voru trage doband'a cea mai inalta, crescéndu, in moralitate si fric'a lui Dumnedieu: dar' va cunósce viitorimea in cei ce anu contribuitu pentru acestu scopu santu, -- ca cu tóta saracia nóstra amu ajutatú realisarea unui asiementu de cea mai neaparata lipsa, fara cá se fi simtítu necesitate de gratia straina, de catu: numai de alui Dumnedieu si influinti'a Excelentii Sale Parentelui Episcopu Andreiu Barone de Siaguna. — Eara insemnatatea acestui institutu de invetiamentu este cu atatu mai mare, cu catu: ca in totu comitatulu nostru alu marelui Ioanu Huniadu si in departare de 15 pana in 20 de mile, nu se afla o astfelu de scóla neci macaru straina — necumu romana, — pentruca parintii patriei pana la anulu 1848 nu s'au ingrijitu de locu de noi si nu au avutu neci macaru o scintea de conducere pentru poporulu romanu. —

Eata dara de unde vine, ca simtítu asia mare lipsa de inteligenti — mai alesu in comitatulu nostru celu clasicu, in care: pana acuma nu au esistatu decatu numai un'a scóla triviala-germano-romana aici — si alta in Hatiegu — care s'au infintiatu deodata cu fóst'a confinie militara — de adormit'a in Domnulu Maiestatea Sa Imperetése si Marea Princesa Mari'a Teresia.

Vedeti dara iubitoru ascultatori, ca romanii, numai dela imperatie au avutu spriginire, care „si in timpulu de facia o simtítu prin legea fundamentala parinteasca sunatória pentru egala indreptatire.“—

Deaci indémna la ingrijirea gradinei acestia necesarie si la sirguinti'a de a redicá institute mici si mari si inchea cu: si asia facéndu: induratalu Dumnedieu se tramita peste voi darulu si binecuvantarea sa — Aminu.

(Din „Fóia.“)

Relatiunea oficiósa in caus'a scóleloru a Dlui jude primariu din Hatiegu Georgiu Filippu catra oficiulu comitatense.

Onoratu oficiu comitatense!

La pretiuit'a scrisóre a onoratului oficiu din 26.

Noemvre 1861 Nr. 3345 in caus'a organisarei scóleloru comunali, amu onóre a face urmatori'a

R e l a t i u n e .

Sumu convinsu, cumca scól'a e singurulu midilocu ce póte ridicá pe fiesce care natiune la acelu gradu de perfectiune si cultura, care face cá se póta rivalisá cu alte natiuni culte; si candu despre ast'a sumu convinsu, totodata sciu si aceea, ca nici o scóla fara dotatiunea cuvenita nu póte aduce fructele acele ce aru trebni se le aduca pe campulu instructiunei, si asiá mai nainte de tóte aru trebui a se ingrigí despre midilócele pentru sustienerea scóleloru.

Datori'a asta imperativa vine asupra Governului séu a statului cu atata mai vertosu, pentruca in lini'a prima statulu ar trebui se ingrigésca pentru scóle, — eu nu dícu ca statulu din alu seu ar trebui se ingrigésca chiaru si pentru scólele comunali, pentruca póte asiú merge pré departe; datori'a ce ar veni asupra statului eu asiú marginio numai la atáta, ca statulu ar trebui se ingrigésca pentru ridicarea de scoli elementarie si reali si pentru romani bateru in tóte tergurile si comunele principali, si pe acelea se dispuna a le sustiené din aruncuri pe fiorinulu de contributiune dirépta — dela toti romanii unni cercu pentru care ar fi a se ridicá scóla. — Pana candu asta nu se va puté realisá, romanii carii facu $\frac{2}{3}$ parti a locuitoriloru Transilvaniei, si carii si'iti cu sudori crunte a ridicatu pana acum institute pentru alte natiuni, — pentru sine anevoie potu ridicá institutele necesarii, — apoi scólele comunali in starea loru de astadi inca pucina sperantia ne potu asecurá, pentruca luptele confesionali ce se vede nici acum a incetatu, slabescu tota starea scóleloru, si eu nu potu díce alt'a, decatu ca pana candu prelatii romani voru staruí a ridicá scóle comunali confesionali, ba chiaru si institute mai inalte totu confesionali si nu natiunali, nu se va puté ajunge nici unu resultatu muliamitoriu. Eu dara asiú fi de parere, ca in privinti'a scóleloru romane atatu comunali, catu si elementari si reali fara deosebire de confesiune pentru intregulu acestu comitatu, se se faca catra inaltulu guvernulu unu proiectu in intielesulu acestu.

Trecéndu acum a resolvá cealalte parte a oficiosei scrisóre raportediú, cumca regularea scóleloru comunali e in curgere; candu va fi inse inchiata nu potu sci, pentruca lucrulu merge cam incetu, avendu a ingrigi si pentru agende oficiése, si totodata cá ampoiatiu constitutionale si nesalaritu, chiaru si pentru castigarea

de cele de lipsa pentru sustinerea propria si a familiei.

Pe langa care recomandatu sum

Alu on. oficiu

deobligatu stimatoriu

Hatiegu, 6. decemvre 1861.

Georgiu Filipu,
jude primariu.

Sciri scolastice.

Urbea mare, 8. Decembre c. n. 1861.

Astadí avuram u' serbatóre nationala: santirea institutului Zsigaiánu si condecorarea fundatorului cu crucea de auru pentru merite.

U'astfelu de serbatóre — cari, dorere! sunt rare la noi — merita a se face cunoscuta la intregulu publicu romanu *)

Premitu, ca solenitatea a decursu dupa program'a elucrata de Magnificulu Dnu. Demetriu Ioanescu c. r. inspectoru scolare, la care s'a invoitu senatulu fundationalu si Dnulu fundatoru.

Dupa finirea santei liturgii, la diumetate pe 11 óre, se inbracara preotii — fratii P. si J. Tasié, pontificandu rvrdsimulu Domnu preside consistorialu Atanasiu Boczco — in ornatele besericesci, si cu procesiune, in ante copiii din clasele normale, junimea din gimnasiu, din academia, preotii, Dnulu fundatoru cu famili'a, senatulu fundationalu si apoi poporulu, concomitati de sunetulu clopoteloru, cantandu: Laudati numele Domnulni, venira la curtea fundationala, aici, in sal'a fundatiunei, — care acú erá pregatita pentru primirea óspetiloru — se facú santirea apei, ér dupa acést'a, fiindu timpulu la 11 óre, pe care terminu erau invitati mai multi óspeti, ce si luara parte — precum: generalatulu, politi'a locale, jurisdictiunea comitatense si cetatienésca, directiunea acadêmica si gimnasiale, comunitatea besericésca, ér dintre membrii civili ai senatului fundationalu, numai magnificulu Domnu Demetriu Ioanescu, Dnulu Dr. Stefanu Zsugovits si fiulu domnului fundatoru au luat parte — fiindu indesita sal'a de romani de ambe confesiunile si de multi de alte nationalitati: urmà actulu alu doile condecorarea fundatorului — care se incepú cu „imperate cerescu“ dupa care rvrdsimulu Domnu Atanasiu Boczco ocupandu presidiulu face a se ceti antaiu Intimatulu maritei Locutenintie reg. ddto 12. Iuliu a. c.

Nr. 36,640 indreptatu catra Ilustritatea Sa eppulu Aradului, prin care Ilustr. sa e denumitu de comisariu reg in caus'a condecorarei Dlui Nicolau Zsiga, cu crucea de auru pentru merite, cu care Maestatea Sa prin pré inalt'a detiermurire din 18. Maiu a. c. s'a induratu pré gratiosu alu inzestrá, apoi s'a cetitu scrisórea Illustei Sale ddto 19. Augustu a. c. Nr. 539 in care 'si esprima parerea de reu, ca din caus'a morbului nu póte primí insarcinarea acést'a placuta, inse substitue pe reverendissimulu Domnu Atanasiu Boczco. Acestu Domnu dupa u' scurta cuventare aninà crucea pe peptulu Dlui fundatoru, — se traésca si vivate sgomolóse; tinerimea intonà „imnulu poporalu“, sub decursulu cantarei se inpartu copii tiparite in forma de brosiure, din cartea fundationala, traduse in mai multe limbi, ér dupa cantare unu alumnulu alu institutului pasí in mediulocu si gratulà fundatorelui decoratu, aratandu catu de mare binefacere e fundatiunea acést'a scolare, pentru natiunea romana cea misera, din caus'a fatalitatei timpului trecut. Dupa acést'a Dlu fundatoru in antea reverendissimulu Domnu, cá comisariu, dice: „Dumnedieu mia ajutatu de am intemeiatu acésta fundatiune. — Am facutu acést'a din iubirea catra patria. — Am facutu acést'a din alipirea catra dulcea mea natiune, si rogu pe Dumnedieu, cá se conduca pe tinerii din acésta fundatiune spre tote cele ce sunt bune, cá se fie crestini adeverati, patrioti buni, cetatieni folositori si spriginitori natiunei nóstre. Maestatei Sale inaltiatului Imperatu, pentru iubirea dovedita catra fiii natiunei romane din adanculu animei multiemescu, si crucea — care nu o am cerutu — cu supunere omagiala o primescu.“ Vivate numeróse, vedei cate u' lacrema unde si unde pe fetiele capuriloru carunte. — Procesiunea plecà inderetru la beserica cantandu: Marire tie, ér' noi alumnii institutului remaseramu aci, si cu noi inca cativa frati de ai nostri din academia si gimnasiu, carii apoi ne mangaéra cu graiulu celui ce striga p'intre Carpati: Descéptate Romane. —

Georgiu Popa,
juristu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

§. 67. Vladu I. Basarabu 1340—1345.

Vladu (Vladislavu), unchiulu urmatoriului Mircea I. in 1342 a avutu bataia cu Lu-

*) Caus'a ca santirea institutului s'a amanatu pana acú, e, ca S. fundatoru catra edificiulu vechiu a mai adausu patru chilii.

dovicu regele Ungariei, si 'la invinsu pe regele la Branu la Apaturtiu. (Istoricii unguri punu batai'a acést'a sub principele urmatoriu). —

§. 68. Alisandru I. Basarabu, 1345—1360—1366.

Alisandru a avutu dóue muieri, una resariténa, alta catolica; éra fii pe Nicolae, Radu si Vladu; dóue fete, pe un'a a maritat'o dupa Streatimeru banulu din Vidinu, pe alta dupa Simonu regele Serbiei. — (Vedi §. 48.)

Ludovicu regele Ungariei, plecà (1556) in contra lui Streatimeru; dar' deórece romanii 'lu aperara, regele se manià si tramise o armata in Romani'a, cá se revoltéza pe boieri in contra lui Alisandru. — Acést'a inse fù in stare, cá se 'i scóta pe toti afara din tíera; — peurma Ludovicu facù donatiuni boieriloru, carii 'lu ajutara. (Vedi §. 19).

Alisandru I., avea sotiu in domnia pe fetiorulu Nicolae, carele se numiá voda, si dedea si singuru hrisóve. Suntu ingropati in monastirea din Campulu Lungu, si pe pétr'a mormentului e scrisu: „Nicolae si Alisandru Voda. Acesti doi domni, au domnitu ani 21“.

§. 69. Vladu II. Basarabu 1366—1372.

Vladu (in documinte si Vlaicu Latico), fiulu lui Alisandru I., fù adeseori amenintiatu de lacomi'a lui Ludovicu, carele cercá se ocupe Romani'a. — Acestu rege de dóue-ori facuse resculare generala in contra lui Vladu II., — si antai'aóra regele batù Vidinulu si prinse pe Streatimeru si neputendu se tréca in Romani'a lasà la Vidinu pe Dionisiu prefectulu Transilvaniei; éra a dóu'a resculare s'a alinatu prin legarea de pace, si confederatiune in contra turciloru (1366).

Vladu marita fét'a (Slava) dupa Stefanu Urosiu regele Serbiei; dar' deórece Vucascinu, ucide pe ginerele seu, se scóla cu resboiu asupra lui Vucascinu, si 'si castiga satisfactiune (1361).

Dupace scapase Streatimeru din prinsóre dela Ludovicu, — Vladu (1369) bate pe unguri din Vidinu, si restauréza pe cumnatulu seu Streatimeru. — Acést'a multu

a superatu pe Ludovicu, pentruce acést'a (1370) recuprinde Vidinulu, apoi ataca pe Vladu II. din dóue parti. De catra Bulgari'a merge Ludovicu in persóna; éra de catra Ardélu, Nicol'a prefectulu cu multi nobili si secui. — Romanii batu pe Nicol'a si 'lu ucida cu multi magnati; dar' taber'a regelui condusa de Nicolae Gara cuprinde Severinulu, si peurma se rentórece fara altu sucesu.

Pap'a Urbanu V. scrie (1370) lui Vladu II. si 'lu lauda pentru eroismulu in contra turciloru, apoi 'lu indémna la unirea cu biserica Romei. — Vladu II., se impaca cu Ludovicu, si capeta Fagarasiulu dela Ludovicu pentru confederatiunea in contra turciloru si a lui Sismanu regele Bulgariiei.

Vladu II., in curtea din Argisiu dà unu hrisovu cá si „Voda transalpinu, banu de Severinu, si ducele plantatiunei nóue din Fagarasiu“ si in acéla donéza (1372) mai multe sate din Fagarasiu, lui Vladu consangineului seu pentru meritele iu contra turciloru. — Vladu II., cá si ducele Fagarasiului a remasu supusu suveranitatii lui Ludovicu, — éra cá si principele Romaniei, detotu independinte.

§. 70. Radu II. B., si Danu II. Basarabu, 1373—1383.

Radu II. (fiulu lui Alisandru I.) a inceputu a domni in 1373, — inse pana candu, nu e chiaru. Lui Radu II., i-a urmatu fiulu seu Danu II., si domnira — la olalta — 10 ani. —

Gregoriu IX. determinà, cá se redice si in Romani'a (la Milcovu) scaunu episcopescu pentru interesele catolicismului, deórece preotii unguri, mai multu cá si emisari nu o dusera asia departe; pentruce pap'a, in caus'a acésta se adresà catra arhiepiscopii din Strigону si Calocia, cá acestia se se intieléga cu regele Ludovicu, cá unde se fia si cine episcopulu, apoi de cine se aterne. — Ludovicu cercá moduri, cá se supuna Romani'a, sub corón'a Ungariei.

Danu II. a invinsu pe Sismanu regele Bulgariiei, si ginerele lui Amaratu Sultanulu. Danu II. erá aspru, si pentru tiraniele sale fù ucisu. — Lui i-a urmatu Mircea I.

(Vá urmá.)

Procedere metodică în propunerea părții sintactice a gramaticii în școlile primare.

(Urmare din Nr. 47.)

Propusatiunea coordinată.

Astăzi, copii, aveți d'a înveți a cunoște érași o nouă specie de propusatiuni. Insa spre a ve face catu mai evidenta fiint'a acelor'a, mai înainte voi vorbi cu voi despre doi barbati din testamentulu vehiu, pe cari voi i sciti acuma si carii prin sórtea vietii loru pentru noi sunt de mare insemnatate; ei se chiama Iosifu si Iovu. — Cine a fostu Iovu? Unu omu avutu in pamentulu Ur. — Ce-a disu elu, candu Dumnedieu i-a luatu copii si turmele sale? Domnulu a datu, Domnulu a luatu, fia numele Domnului binecuvéntatu (Iovu 1, 21.) — Ce a disu Iosifu inaintea fratiloru sei despre petrecerea lui si despre demnitatea sa castigata in Egiptu? Nu voi m'ati tramisu aici, ci Dumnedieu, acel'a m'a pusu de parinte alu lui Faraonu si de Domnu peste tóta cas'a lui si de domnitoriu in tóta tiér'a Egiptului. — In cine si-aveau amendoi acesti barbati incredintiata sórtea loru? In Dumnedieu. — In aceste esemple obiectulu este asiadara Dumnedieu, la care se referescu séu spre care se îndrépta amendoi acei barbati. In limb'a noastră sunt asiadara constructiuni, cari in comunu se rapórta séu referescu la unu obiectu; insa in ele nu se numesce acelu obiectu, ci se cere dela cititoriu ori auditoriu, cá se si-lu intipuiésca si afle elu insusi. Si astu-feliu de propusatiuni sunt acele, cu care avemu d'ane face noi astadi cunoscuti. Spre scopulu acesta éta ve scriu aici pe tabla cateva parecchi de propusatiuni, si voi aveți de a mi-spune apoi raportulu séu referinti'a comuna a acelorasi: (1. Gasc'a are pene. Óuea are lana. — 2. Nóptea e intunecósa. Merele crescú in pomi. — 3. Sorumea vietuesce la tiéra. Frate-meu locuesce in cetate. — 4. Tatalu meu e morbosu. Fratele meu e sanetosu. — 5. Marulu infloresce. Preotulu cuvéntéza in biserica. — 6. Linealulu e lungu. Penalulu e rotundu. — 7. Invetiatorulu e in scóla. Porumbulu sbóra. — 8. Croitorulu face unu paltonu. Mam'a mea cóse comesi). — La ce se rapórta cele dóue constructiuni dela Nr. 1.? La imbracamintea animaleloru. — La ce se rapórta constructiunile dela Nr. 2.? Fia care constructiune se referesce la cate ceva deosebitu. — La ce se referesce a trei'a parecche de constructiuni? La locul de petrecere alu fratíniloru? Dara a patr'a? La sanefate. — A cincea? Fiacare constructiune la cate unu ce deosebitu. — A siés'a? La figur'a obiectelor.

A sieptea? Constructiunile nu se referescu aici la unu ce comunu, ci fiacare la cate ceva deosebitu — A opt'a? La gatirea vestmintelor. —

Ve insemnati: Constructiunile séu propusatiunile acele, care au unu raportu, o referintia comuna, se d'icu propusatiuni coordínate.

Constructiunile dela Nrii 2, 5 si 7, n'au nici unu raportu (legatura) comunu intre sine, de aceea ele nici nu potú fi propusatiuni coordínate. — Legati la olalta propusatiunile coordínate de mai sus! Gasc'a are pene, si Óuea are lana. Tatalu meu e morbosu, éra frate meu e sanetosu etc. — Prin ce ati legatu acele constructiuni? Prin conjunctiuni. — Asiadara care constructiuni se léga prin conjunctiuni? Constructiunile coordínate. — Formati catéva propusatiuni coordínate si legati totu cate dóue prin un'a din conjunctiunile aceste: si, insa, nice — nice! (Paserea sbóra, si pescele innóta. Omulu propune si Dumnedieu dispune. Frate-meu dórme multu, insa soru-mea se scóla timpuriu. Marulu acest'a e frumosu, insa par'a ast'a e rea. Nice principii nu potú scapá de mórte, nice seracii nu se potú asecurá de nimicire etc.) —

(Vá urmá.)

Varietati.

Blasiu 2. Decemvre 1861.

Onorate Domnule Redactoriul!

In Calendariulu Domniei tale intitulatu Amiculu poporului, care s'au tiparitu iu Sibiiu pe anulu 1862 fói'a 32 in biografi'a Eselentiei Sale domnului metropolitu Alesandru Conte Sterca Siulutiu, intre alte marétie fapte se cetesca, cum ca veneratu Eselenti'a Sa ar fi depusu in man'a capitului seu metropolitanu una suta mii fiorini v. a. in obligatiuni spre scopuri fundationale, in folosulu clerului si a poporului. — Cá nu cumva asemenea publicare se póta servi in viitoriu, spre latirea unoru idei raticite — Capitulu 'si tiene de datoria a dechiará, cumca veneratu Eselenti'a Sa in adeveru mai înainte cu doi ani, afléndu-se atacatu de óre-care corporale infirmitate, au fostu depusu memorat'a suma in man'a si sub cur'a custodelui capitulare, dara dupa aceea mai tardiu aflándu a fi mai cu scopu cumpararea unu bunu, recerendu dela capitulu si repri-mundu acelési obligatiuni dupa cum este cunoscutu, au

comparatu cu densele bunulu din comun'a Springu dela comitele Pejáceovich, pe cum se scie, si se crede, totu cu aceea intentiune, care au avutu, candu au depusu memoratele obligatiuni in man'a capitului. — Dreptu aceea, spre a se aduce acestu pasagiu la publica cunoscintia, On. DTa esti rugatu a inserá acestea lineole cá indreptare la celea din calindariu in unulu dia numerii Amicului Scólei, remanendu

Alu DTale

stimatoriu
unu Capitularistu.

Datele si informatiunile necesarii spre compunerea acelei biografii le-am capetatu dela esvorulu celu mai bunu. Daca in biografi'a Eselentiei Sale Dlui Metropolitu se dice la pagin'a 32 a Calindariului intocmitu de mine, ca Eselenti'a sa a depusu sum'a de susu in man'a capitulului, prin acést'a se spune numai unu adeveru, care se intaresce chiaru si prin sirele de mai susu ale rever. „Capitularistu“. Ce mai lipsiá, erá d'a se mai dice si aceea, ca s'a reluatu mai tardiu aceea suma si s'a intrebuitu astu-modu si astu-modu; ca acést'a nu s'a disu, a purcesu de acolo, caci despre acést'a n'am fostu informatu, si asiá vin'a nu o portu eu. De altu — mintre esprimu a mea multiamita rev. „Capitularistu“ pentru acésta deslucire necesaria.

V. Romanu.

Masimele si reflexiunile morale ale Ducelui de Rochefoucauld

(Urmare.)

69. Sunt ómeni ale caroru merite consista in diceri si faceri de nerodu utile, si cari aru stricá tote decumva si-aru schimbá conduit'a.

70. Nu-e d'ajunsu a avé calitati mari, trebe a ave si economie.

71. Oricatu de eclatanta se fia atare fapta, nu trebe recunoscuta de mare, daca nu-e efeptulu unui planu mare.

72. Meritele nostre ne atragu stim'a ómeniloru onesti, si noroculu ceea a publiculu.

73. Lumea — ómenii — remuneréza mai adeseori aparitiunile meriteloru, decatu pe ele insele.

74. Speranti'a orcatu e de 'nsielatóre celu pucinu ne servesece spre a ne duce catra finca vietiei pe o cale placuta.

75. Virtutile se perdu intre interese tocma cá si curgerile in mari

76. E mai bine a ne 'ntrebuintiá intiepleptiunea spre a suportá nenorocirile ce ni se 'ntempla, decatu spre a preveni cele ce ni se potu intemplá.

77. Noi ne caimu cateodata cu nesocotintia de amicii nostri, pentru cá se ne justificamu cu preventintia nesocotinti'a nostra.

78. Omulu nu despretiuesce pe toti aceia cari au viciuri, ci pe toti aceia cari n'au nici o virtute.

79. Se pare ca natur'a a prescisu totu insululu de la nascere marginile pentru virtute si pentru viciuri.

80. Numai omenii mari potu face sminte mari.

Filomel'a si cucubeic'a.

In o lunca verde p'o nópte senina,
Filomel'a dulce cantece spargea,
Si palit'a luna langed'a-si lumina
Peste vâi si campuri linu reversá;
Ér' in o dumbrava in vecinatate
Paserile noptii tóte-au fostu esitu
De prin a' loru scorburi de di departate
Si amblau se mérga'n tiéra la rapitu;
Dara cucubeic'a pasere urita,
La pene sburlita, cu ochii sgaiti,
Se 'ntórcé si dice catra ei suita:
Paseri hebeuce au voi n' auditi?
Colo óre cine ne batjocuresce,
Dati numai orechi'a si ve 'ncredentiati;
Asiá-i, cucubeicii suit'a-i graesce, —
Éra ea le 'ntreba: ce ve cugetati?
Batjocur'a ast'a s'o rabdamu noi óre?
Tóte striga una, bá noi n'omu rabdá,
Si cadiendu de-odata la a' ei petióre:
Domna! striga tóte, tu ne-'i resbuná.
Prost'a cucubeica de-onóre 'nganfata
Dice: cu-alu mieu canteu o voiu pedepsí,
Si 'ncepe se cante cá-o bute inflata,
Dar' in locu se cante numai se bufni.
Ér' pe celelalte risulu le cupesce
Si cu hohotu mare tóte au sburatu:
Smêrd'a cucubeica reu se catranesce
Si de grea mania de locu a crepatu.
* * *

Astu-modu unii ómeni cu sufletu amaritu
Invidendu ce-altor'a cerulu a tranisus,
Voru se-i eclipséze, dar' se facu de risu,
Si-apoi de mania gata-su de peritu.

Ar. Densusianu.